

Nulmeting UP Erfgoed 2012-2015

Mevrouw ir. J. Smets

Colofon

Het PON heeft dit onderzoek verricht in opdracht van
Provincie Noord-Brabant

Auteur(s)
Judith Smets

Datum
juli 2013

© 2013 het PON, kennis in uitvoering.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie:
www.hetpon.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1 Focussessie	7
2 Actielijnen en acties	9
2.1 Actielijn 1: Kenniscentrum Erfgoed	9
2.2 Actielijn 2: Erfgoed Media	10
2.3 Actielijn 3: Gebiedsontwikkeling	11
2.4 Actielijn 4: Erfgoedtoerisme	11
2.5 Financiële instrumenten	12
3 Gegevens nulmeting	15
3.1 Actielijn 1: Kenniscentrum Erfgoed	15
3.2 Actielijn 2: Digitaal erfgoedplatform	17
3.3 Actielijn 3: Erfgoed in gebiedsontwikkelingsprojecten	18
3.4 Actielijn 4: Erfgoedtoerisme	18
3.5 Subsidieregeling Cultureel Erfgoed	19
4 Vervolg	20

Inleiding

Het provinciaal bestuur van Brabant geeft met het Uitvoeringsprogramma Erfgoed 2012-2015 verder richting en vorm aan de koers die zij heeft uitgezet in de Agenda van Brabant, de Kaderstellende notitie Monumenten 2011 en het koersdocument De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers.

De provincie onderscheidt in het Uitvoeringsprogramma de volgende actielijnen.

- 1 Kenniscentrum Erfgoed: kennisopbouw en bundeling.
- 2 Erfgoed Media: ontsluiten en beter toegankelijk maken van informatie over erfgoed.
- 3 Gebiedsontwikkeling: onderscheidende kwaliteit, identiteit van erfgoed binnen gebiedsontwikkelingsprojecten.
- 4 Erfgoedtoerisme en vrijetijdseconomie: versterking verdienvermogen erfgoed.

Daarnaast zijn er financiële instrumenten: Regeling Instandhouding Monumenten, Regeling Erfgoed in Context, Borgstellingsfonds Cultuur en Ondernemen.

De provincie hecht er aan om aan het einde van de bestuursperiode te laten zien wat er met het programma is bereikt. Dat kan door monitoring. Een monitor is een onderzoek dat systematisch informatie verzamelt en regelmatig wordt herhaald om ontwikkelingen of trends te kunnen volgen. Voor beleidsmakers en bestuurders is een monitor van groot belang om een proces tussentijds te kunnen bijsturen en om aan het einde van het traject na te gaan of de doelen zijn gehaald. Voor de uitvoerders van het programma immaterieel erfgoed is monitoring van belang om antwoord te geven op aanvullende vragen van de Commissie voor Cultuur en Samenleving.

Om te kunnen monitoren is het van belang om de uitgangssituatie (nulmeting) te beschrijven. De provincie Noord-Brabant heeft het PON opdracht gegeven voor een nulmeting. Deze notitie doet daarvan verslag.

Separaat brengt het PON voor de provincie een voorstel uit voor een projectopzet voor de eindmeting.

1 Focussessie

Om te kunnen monitoren is het belangrijk dat de doelen van het programma duidelijk zijn. De provincie heeft per actielijn output, outcome en indicatoren benoemd. Dat vormt een goede basis, maar om uitspraken te kunnen doen over het bereikte resultaat moeten de doelen, output, outcome en indicatoren verder geoperationaliseerd worden.

Het programma is zeer ambitieus van opzet en de doelen hebben een hoog ambitieniveau. Het programma is zeer breed van aard en divers van karakter. Het is belangrijk om te bepalen wat zinvol is om te monitoren, wat wel en niet haalbaar is, wat het meetniveau is, welke stakeholders van belang zijn en om welke activiteiten het gaat.

De eerste, noodzakelijke, stap was dan ook het beleggen van een focussessie, geleid door het PON, met het voltallige kernteam (projectmanagement, projectleiders en medewerkers van de vier actielijnen). Deze bijeenkomst vond plaats in maart 2013. Hierin zijn alle keuzes en vragen aan de orde gekomen die tot een realistische en haalbare nulmeting moeten leiden. Ook werden de verwachtingen die men heeft van het project en het realiteitsgehalte hiervan besproken.

Tijdens de bijeenkomst kwam achtereenvolgens aan de orde:

- Wat is een nulmeting?
- Waarom wil de provincie een nulmeting? Waarom wil de politiek het en wat is het belang voor beleidsmedewerkers?
- Hoe gaan we de nulmeting vormgeven? Voor ieder van de vier actielijnen en voor de subsidieregeling cultureel erfgoed gaan we na welke indicatoren hiervoor van belang zijn en waar informatie over die indicator te vinden is.

Op basis van de input van de focussessie heeft het PON een voorstel uitgewerkt over wat en hoe in beeld gebracht kan worden en door wie. Dat voorstel is besproken met het projectmanagement en de projectleiders waarna gezamenlijk de acties zijn bepaald. Uitgangspunt daarbij was de impactmap¹ die het kernteam hanteert waarin per actielijn doelen, output, outcome zijn benoemd. De uitwerking van het voorstel wordt in het volgende hoofdstuk beschreven.

Als volgende stap in het traject zijn door diverse betrokkenen gegevens verzameld ten behoeve van de nulmeting. De resultaten daarvan staan vermeld in hoofdstuk 3.

---

¹ Zie notitie ten behoeve van Commissie voor Cultuur en Samenleving (commissievergadering 9 maart 2012).

2 Actielijnen en acties

Voor het Uitvoeringsprogramma Erfgoed 2012-2015 heeft de provincie Noord-Brabant een impactmap gemaakt waarin per actielijn doelen, output, outcome zijn benoemd. De impactmap is naar aanleiding van de focussessie geactualiseerd en aangevuld met de volgende kolommen:

- Wat: welke indicatoren zijn van belang
- Hoe: op welke wijze breng je het resultaat in beeld
- Streefwaarde
- Wie: welke partij is daarvoor verantwoordelijk
- Wanneer: wanneer moet actie voor de monitor ondernomen worden (aan begin of einde van de periode)

Dit schema treft u aan het einde van het hoofdstuk aan. Per actielijn volgt eerst een korte toelichting.

2.1 Actielijn 1: Kenniscentrum Erfgoed

Het UP Erfgoed beschrijft dat de actielijn Kenniscentrum Erfgoed zich richt op het opbouwen, bundelen en ontsluiten van kennis. Het doel is om de verhalen achter het Brabants erfgoed en de vakkennis om dit erfgoed te behouden door professionals en vrijwilligers in beeld te brengen en over te dragen. Geraamd budget is 1,4 miljoen euro.

De provincie streeft er naar dat aan het einde van de bestuursperiode kennis over erfgoed is gebundeld en dat die kennis eenvoudig en eenduidig aangeboden wordt. Er moet een verbeterde en duurzame samenwerking tussen publieke en private partners ontstaan. Het aanbod van kennis moet zich richten op basisonderwijs, voortgezet onderwijs en buitenschoolseducatie. Er moet sprake zijn van goed ontwikkelde vakkennis en zelforganiserend vermogen bij erfgoeddeskundigen en vrijwilligers. De toegenomen beleving van erfgoed moet de particuliere betrokkenheid bij erfgoed vergroten.

Voor deze actielijn wordt een aantal indicatoren gemonitord. We geven ze kort weer en benoemen tevens de gegevens en acties die voor de nulmeting en/of de monitor van belang zijn.

- *Centraal loket voor onderzoek, educatie en publicatie*

Aan het einde van de periode wordt door de provincie vastgesteld of er een goed functionerend centraal loket is.

- *Aanbod*

In het kenniscentrum is sprake van bundeling van kennis en deskundigheid en dus ook van cursussen en lespakketten. De monitor richt zich op registratie van het aantal en soort cursussen en lespakketten, voor wie ze beschikbaar zijn en door wie ze worden aangeboden. Cursisten worden geregistreerd naar drie categorieën: basisschool (tot 12 jaar); voortgezet onderwijs (12-18 jaar) en overig (buitenschools, 0-100 jaar). De nulmeting geeft zicht op het huidige aanbod van Erfgoed Brabant. Momenteel is nog geen zicht op het aanbod van andere organisaties. Inventarisatie van dat aanbod is onderdeel van de opdracht aan het kenniscentrum. Aan het einde van de periode wordt opnieuw de stand van zaken opgemaakt. De waardering van het aanbod wordt in kaart gebracht via een (internet)enquête onder cursisten.

- *Netwerk*

In het kenniscentrum werken diverse aanbieders samen. In het kader van de monitor kan aan het einde van de periode in kaart worden gebracht welke partijen samenwerken in het kenniscentrum en hoe de samenwerking verloopt. Dat laatste kan worden nagegaan via interviews met (een selectie van) aanbieders en levert kwalitatieve informatie op. Ook wordt geregistreerd welke projecten op basis van die samenwerking worden ontwikkeld.

- *Symposium en bijeenkomsten*

Jaarlijks worden er door Erfgoed Brabant drie bijeenkomsten georganiseerd: een symposium voor een breed publiek, een werkbijeenkomst voor erfgoedamateurs en professionals en een netwerkbijeenkomst voor partners. In deze bijeenkomsten wordt onder meer kennis uitgewisseld en overgedragen en er wordt een voorbeeldproject in het zonnetje gezet. Na afloop van de bijeenkomsten wordt een enquête gehouden onder deelnemers naar de waardering.

- *Projecten*

Het kenniscentrum levert aan het einde van de periode een overzicht aan van projecten waarbij sprake is van kennisontwikkeling, documentatie en overdracht aan erfgoeddeskundigen, vrijwilligers en jongeren.

2.2 Actielijn 2: Erfgoed Media

Actielijn 2 uit het UP Erfgoed richt zich op het laagdrempelig ontsluiten en gemakkelijk toegankelijk maken van informatie over het Brabantse erfgoed voor alle Brabanders.

Geraamd budget is 0,5 miljoen euro.

De provincie streeft er naar dat er aan het einde van de bestuursperiode een centraal digitaal platform is gecreëerd waar informatie over Brabants erfgoed wordt ontsloten. Voor eigenaars moet het gemakkelijk zijn hun digitale collecties te ontsluiten. Deze informatie moet voor alle Brabanders eenvoudig en eenduidig toegankelijk zijn.

De monitoring is gericht op het in beeld brengen van de groei van het type content op het digitale platform, het aantal leveranciers van informatie (input) en het aantal afnemers van informatie. Daarvoor zijn twee meetmomenten van belang: nu en aan het einde van de periode. Door vergelijking van de gegevens van deze metingen kan de ontwikkeling van het digitale platform in beeld worden gebracht. Aan het einde van de periode wordt onderzoek gedaan naar de waardering van het platform via een (digitaal) waarderingsonderzoek onder gebruikers.

2.3 Actielijn 3: Gebiedsontwikkeling

De derde actielijn uit het UP Erfgoed is gebiedsontwikkeling: onderscheidende kwaliteit, identiteit. Erfgoed is belangrijk voor de identiteit van Brabant en levert een belangrijke bijdrage aan de leefkwaliteit. Jaarlijks bezoeken veel mensen de provincie, mede vanwege het erfgoed. Geraamd budget is 1 miljoen euro.

De provincie streeft er naar dat aan het einde van de bestuursperiode Brabants erfgoed is verankerd in gebiedsontwikkeling. Dat gebeurt door met 6 tot 9 erfgoedprojecten aan te sluiten bij Mijn Mooi Brabant, een pilot van de provincie Noord-Brabant ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Daarvoor worden in 2013 initiatieven geworven en geselecteerd. Ook zal twee keer een netwerkdag worden georganiseerd waar partijen bij elkaar worden gebracht om samenwerking te stimuleren en voorbeelden uit te wisselen. Op deze manier moet erfgoed op de lange termijn het leef- en vestigingsklimaat versterken en zijn Brabanders zich meer bewust van hun erfgoed.

Vanuit het programma Mijn Mooi Brabant is bepaald dat na afloop van het programma een eindevaluatie zal plaatsvinden waarbij betrokkenen bepalen wat het programma heeft opgeleverd. Vanuit erfgoed zal hierbij worden aangesloten: er worden (in overleg met uitvoerders van MMB) indicatoren benoemd die voor erfgoed van belang zijn voor het uitvoeringsprogramma Erfgoed. De indicatoren richten zich op de bijdrage aan het leef- en vestigingsklimaat, identiteit en betrokkenheid van burgers en organisaties. Deze indicatoren worden in de regeling en bij het verstrekken van de subsidie vastgelegd en gemonitord. Ook worden netwerkdagen georganiseerd voor vrijwilligers.

2.4 Actielijn 4: Erfgoedtoerisme

Actielijn 4 draait volgens het UP Erfgoed om Erfgoedtoerisme en vrijetijdseconomie: versterking van het verdienvermogen. De Brabantse economie moet een impuls krijgen door erfgoedtoerisme. Geraamd budget is 1 miljoen euro.

De provincie streeft er naar dat aan het einde van de bestuursperiode erfgoed in samenhang (allianties) wordt gepresenteerd. Er moet een verbinding worden gelegd tussen erfgoed en economische functies (horeca, vestigingsklimaat, entertainment,

recreatie, enz.). Daarmee moet de aantrekkelijkheid van Brabant voor toeristen en Brabanders worden versterkt.

Het Vrijtijdshuis Brabant heeft van de provincie de opdracht gekregen om te inventariseren welke projecten met betrekking tot militair erfgoed (materieel en immaterieel) er in Brabant zijn en welke kansrijk zijn om een impuls te geven aan het toerisme en de vrijetijdseconomie. De opdracht heeft geresulteerd in een advies over hoe de provincie zich kan profileren en hoe dat georganiseerd kan worden.

Doel is om 2 tot 4 brede allianties rondom militair erfgoed te ondersteunen, om een economische impuls te creëren (horeca, recreatie). Een voorbeeld van zo'n alliantie is de Zuiderwaterlinie, dat kansen biedt voor bijvoorbeeld toeristisch-recreatieve promotie. Daarnaast wordt tenminste 1 brede alliantie ondersteund rondom een ander erfgoedthema.

In het kader van de monitor wordt nagegaan welke allianties zijn ondersteund en welke partijen daarbij zijn betrokken (minimaal 1 actieve ondernemer). Aan het einde van de periode wordt nagegaan welke invloed er is geweest op aantallen toeristen/bezoekers en op de inkomsten. Ook wordt onderzoek gedaan naar de waardering van toeristen/bezoekers voor het erfgoed.

2.5 Financiële instrumenten

Naast de vier actielijnen heeft de provincie een aantal instrumenten ter beschikking, te weten:

- Regeling 'Instandhouding monumenten 2012-2015': geeft een impuls aan het behoud en aan maatschappelijk zinvol (her)gebruik van monumenten. De regeling richt zich op een beperkt aantal molens en kerken.
- Regeling 'Erfgoed in Context': plaatst erfgoed in de context van de samenleving, op ruimtelijk, cultureel, sociaal en economisch vlak. De inzet richt zich op het samenbrengen van hardware (restauratie, stenen) en software (draagvlak, bewustzijn, beleving) als motor voor nieuwe ontwikkelingen.
- Borgstellingsfonds 'Ondernemerschap en innovatie in erfgoed': is een kredietmogelijkheid voor creatieve ondernemers ter financiering van duurzame en renderende activiteiten rond (de instandhouding van) erfgoed(complexen).

Geraamd budget is 5,5 miljoen euro.

Voor de monitoring houdt de provincie de volgende gegevens bij: het aantal verleende subsidies voor projecten Erfgoed in Context en het aantal verleende subsidies voor kerken en molens volgens de criteria van de subsidieregeling. De invulling van het Borgstellingsfonds is bij oplevering van deze nulmeting nog niet bekend.

	WAT	HOE	STREEFWAARDE	WIE	WANNEER
ACTIELIJN 1	Functionerend centraal loket voor onderzoek, educatie en publicatie	Vaststellen of er een functionerend loket is.	1 loket	Provincie	Aan einde van de periode
	Productie, consumptie en breedte van het aanbod	Registratie aantal cursisten naar leeftijdscategorie: basisschool(leeftijd tot 12 jaar) , VO (12-18 jaar) en overig (0-100 jaar)	Streefwaarden worden nader bepaald op basis van onderzoek dat Erfgoed Brabant laat uitvoeren door onafhankelijk onderzoeksbureau	Erfgoed Brabant levert overzicht	Nu en aan einde van de periode
		Registratie van aantal leerlingen (basis- en voortgezet onderwijs) dat gebruik maakt van lespakket		Erfgoed Brabant	Nu en aan einde van de periode
		Registratie van aantal en soort cursussen, voor wie beschikbaar en door wie georganiseerd		Erfgoed Brabant	Nu en aan einde van de periode
		Registratie van aantal scholen dat aanbod 'equiperen leerkrachten/docenten' afneemt		Erfgoed Brabant	Aan einde van de periode
	Netwerk: samenwerking tussen aanbieders	Registratie van partijen die samenwerken in een project regionaal erfgoed Brabant	Nader te bepalen	Erfgoed Brabant	Aan einde van de periode
		Registratie van projecten die ontwikkeld worden door samenwerking		Erfgoed Brabant	Aan einde van de periode
		Interviews met selectie van aanbieders over nut en noodzaak van samenwerking		Externe partij	Aan einde van de periode
	Symposium en bijeenkomsten	Vaststellen of symposium en bijeenkomsten zijn georganiseerd.	jaarlijks: 1 symposium voor breed publiek 1 werkbijeenkomst voor erfgoedamateurs en professionals 1 netwerkbijeenkomst voor partners	Erfgoed Brabant	Aan einde van de periode
	Projecten	Overzicht van projecten waarbij sprake is van kennisontwikkeling, documentatie en overdracht aan erfgoeddeskundigen, vrijwilligers en jongeren.	Nader te bepalen	Erfgoed Brabant	Aan einde van de periode
	Waardering	Enquête onder deelnemers cursusprogramma	75% vindt de cursus nuttig en goed 60% past het geleerde in de praktijk toe	Erfgoed Brabant	Meteen na de cursus en 5 maanden na afloop
		Enquête onder aanbieders cursusprogramma		Erfgoed Brabant	
		Enquête onder bezoekers/afnemers van projecten en bijeenkomsten		Erfgoed Brabant	Meteen na afloop van project/bijeenkomst

	WAT	HOE	STREEFWAARDE	WIE	WANNEER
ACTIELIJN 2	Digitaal erfgoedplatform (cloud) met voorkeur voor brengen én halen van informatie	Registratie van content. Registratie van leveranciers (input) en afnemers (gebruikers) van informatie.	100 erfgoedinstellingen 400.000 bezoekers	Erfgoed Brabant	Nu en aan einde van de periode
		Waardering voor het platform onderzoeken		Externe partij	Aan einde van de periode
ACTIELIJN 3	Erfgoed inbrengen in projecten gebiedsontwikkeling	Overzicht van projecten die zijn ondersteund waarbij erfgoed is ingebracht bij gebiedsontwikkeling. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij Mijn Mooi Brabant. Evaluatie MMB: betrokkenen bepalen na afloop gezamenlijk wat het project heeft opgeleverd	6 tot 9 projecten Nader te bepalen welke indicatoren worden meegenomen vanuit erfgoed	Provincie	Aan einde van de periode Eindmeting (vanuit Mijn Mooi Brabant)
	Netwerkdag vrijwilligers	Vaststellen of netwerkdag is georganiseerd (netwerk uitbreiden, voorbeeldprojecten zichtbaar maken, enthousiasmeren)	2 netwerkdagen (najaar 2013 en 2014)	Provincie	Aan einde van de periode
ACTIELIJN 4	Erfgoedtoerisme: versterking verdienvermogen	Masterplan	Advies	Vrijetijds huis Brabant	Gereed mei 2013
	Ondersteuning brede allianties	Registratie van ondersteunde allianties, met (min) 1 actieve ondernemer Groei aantal toeristen/bezoekers, inkomsten en waardering door toeristen/bezoekers	2 tot 4 brede allianties militair erfgoed 1 brede alliantie ander erfgoedthema	Provincie Externe partij	Aan einde van de periode Aan einde van de periode
SUBSIDIE- REGLING CULTUREEL ERFGOED	§ 1 Erfgoed in context;	Registratie aantal projecten Erfgoed in Context volgens criteria	4 projecten	Provincie	Aan einde van de periode
	§ 5 Restauratie molens;	Registratie aantal molens volgens criteria	8 molens	Provincie	Aan einde van de periode
	§ 6 Restauratie her te bestemmen kerken;	Registratie aantal kerken volgens criteria	4 tot 8 kerken	Provincie	Aan einde van de periode

3 Gegevens nulmeting

Dit hoofdstuk geeft de gegevens weer voor de indicatoren die voor de nulmeting van belang zijn. Dat geldt niet voor alle indicatoren. Uit het schema blijkt (laatste kolom) dat voor een aantal indicatoren geen input voor de nulmeting nodig of mogelijk is. Die indicatoren komen (alleen) in de eindmeting aan bod. Per actielijn geven we weer op welke indicator de gegevens van toepassing zijn.

3.1 Actielijn 1: Kenniscentrum Erfgoed

Erfgoed Brabant heeft in december 2012 een programmavoorstel en raambegroting 2012-2015 ingediend om invulling te geven aan het Kenniscentrum Erfgoed. In mei 2013 heeft dit geresulteerd in het voorstel: *Erfgoed Brabant Academie. Loket, netwerk, keurmerk*. Daarin worden doelstellingen, resultaten en organisatievorm benoemd van de Erfgoed Academie Brabant. Er wordt een overzicht gegeven van (concrete) resultaten die de Academie in 2015 wil hebben behaald.

Productie, consumptie en breedte van het aanbod

In het kader van de nulmeting heeft Erfgoed Brabant gegevens aangeleverd over het aantal en soort lespakketten en cursussen dat Erfgoed Brabant organiseert, en voor wie ze beschikbaar zijn. Er is momenteel nog geen overzicht van het aanbod van andere organisaties. Dat wordt geïnventariseerd in het kader van de opdracht aan het Kenniscentrum Erfgoed.

Afnemers (scholen en cursisten) worden geregistreerd naar drie categorieën: basisschool (tot 12 jaar); voortgezet onderwijs (12-18 jaar) en overig (buitenschools, 0-100 jaar). Die indeling is terug te vinden in de volgende drie tabellen.

Aantal leerlingen per lespakket

De meeste lespakketten zijn gericht op het primair onderwijs. In 2011 is het eerste project voor voortgezet onderwijs opgezet. In totaal zijn in de periode 2006-2012 meer dan 325.000 leerlingen bereikt, ruim 46.000 per jaar.

Lespakket basisonderwijs	Periode	Groep	Aantal
Publicatie en bijbehorend lesmateriaal van Blikken op Brabant. De canon van Nederland in Noord-Brabants perspectief.			Alle 930 scholen primair onderwijs
Museumschatjes	2006-2012	5/6 en 7/8	30.000 per jaar 239.602 leerlingen
Expeditie Heilige Huisjes	2008-2012		12 à 15.000 p.jaar 48.918 leerlingen
Leskist Romeinen in 30 Brabantse musea (vrijwel continu uitgeleend)		6/7	176 klassen 19.942 leerlingen
Jet en Jan. Jong in 2010	2006-2012	5	500 klassen 57.832 leerlingen

Overgisteren	2008-2012	1/2	293 klassen 19.656 leerlingen
Daor hedde de guld	2009-2012		59 pakketten 4.316 leerlingen
In het Huys van bewaering	2009-2012	7/8	52 klassen 4.134 leerlingen
Leskist De middeleeuwse stad	2010-2012	6/7	284 klassen 15.886 leerlingen
Zo gaat de molen	2012	6	189 pakketten 4.914 leerlingen
Tonnie en Kee in Keutelree	2011-2012	3	206 pakketten 5.356 leerlingen
Doeboek Het geheim van Waneind (via VVV's en campings)		7-12 jaar	5000 exemplaren

Lespakket voortgezet onderwijs	Periode	Klas	Aantal leerlingen
Wat je zegt ben je zelf	2011-2012	1 ^e klas Havo/vwo	23 pakketten 598 leerlingen

Aantal cursisten per cursus

De cursussen richten zich op deskundigheidsbevordering van docenten en medewerkers (professioneel en vrijwillig) van erfgoedbeherende partijen. Het gaat om 13 intensieve trainingen op maat in kleine groepen. De 122 cursusdeelnemers zijn allemaal volwassenen (vallen in de derde categorie: buitenschools, 0-100 jaar).

Cursus/studiedag/workshop 2012	Aantal deelnemers
Basiscursus behoud en beheer	12
Basiscursus collectie-informatiebeheer	14
Omgaan met fotocollecties	geannuleerd
Erfgoed moet je doen!	9
Workshop nummeren van objecten (middag)	4
Collectiemanagement volgens het boekje	11
Basiscursus collectiebeheer voor heemkundekringen	7
Geld zoeken en geld vinden	7
Aan de slag met de nieuwe klimaatrichtlijnen	12
Schrijf uw beleidsplan in 1 dag voor musea & heemkundekringen	geannuleerd
Kiezen voor Klasse(n)	4
Museum & Publiek (inrichten van vitrines, klantvriendelijkheid, gastvrijheid, toegankelijkheid (ism stichting Zet), marketing, publieksonderzoek)	13
Omgaan met fotocollecties	7
Vrijwilliger in archeologisch bestel	14
Vertel een verhaal	8
TOTAAL	122

3.2 Actielijn 2: Digitaal erfgoedplatform

De Brabant Cloud (BC) is in 2011 ontwikkeld door Erfgoed Brabant en Delving (technische partner). Per 1 januari 2012 is de Brabant Cloud beschikbaar gemaakt om Brabantse erfgoedcollecties via het internet te ontsluiten. Erfgoed Brabant levert voor de monitor informatie aan over het type content, het aantal leveranciers van informatie (input) en het aantal afnemers (gebruikers) van informatie (zie tabel).

	2012	streefwaarde 2015
content	440.000 objecten: schilderijen, prentbriefkaarten, foto's, films, biografieën, tekeningen, handschriften, bidprentjes, boeken, tijdschriften, archeologische vondsten, verhalen	streaming audio/video georeferentiële data
leveranciers van informatie	4 + 22 via Thuis in Brabant	100 erfgoedinstellingen
gebruikers	350.000 (Thuis in Brabant)	400.000

Content

De Brabant Cloud ontsluit gedigitaliseerde erfgoedcollecties in de breedste zin van het woord, zoals schilderijen, prentbriefkaarten, foto's, films, biografieën, tekeningen, handschriften, bidprentjes, boeken, tijdschriften, archeologische vondsten en verhalen. In technisch opzicht gaat het om digitale afbeeldingen (digitale objecten) en de beschrijving daarvan (metadata). Per 1 januari 2013 zijn ruim 440.000 objecten digitaal ontsloten. Doel is om eind 2015 ook andere soorten content te ondersteunen zoals streaming audio/video en georeferentiële data (waarmee erfgoed op de kaart kan worden geplaatst).

Leveranciers van informatie

Per 1 januari 2013 maken de volgende instellingen en websites gebruik van de Brabant Cloud:

- Gemeentemuseum Helmond (door middel van eigen collectiewebsite)
- Museum De Wieger (door middel van eigen collectiewebsite)
- TextielMuseum voor ontsluiting van de deelcollectie Weverij De Ploeg (door middel van eigen collectiewebsite)
- Erfgoed Brabant (via ontsluiting van de provinciale erfgoedportal Thuis in Brabant waarop 22 instellingen hun collectie aanbieden)

Doel is om eind 2015 100 erfgoedinstellingen te hebben aangesloten op de BC.

Gebruikers

De gebruikers van de Brabant Cloud zijn aan de ene kant de hierboven genoemde erfgoedinstellingen die hun collectie beschikbaar willen maken voor een breed publiek. Aan de andere kant zijn het de bezoekers van websites waarop deze collecties gepresenteerd worden. Thuis in Brabant trok in 2012 350.000 bezoekers. De bezoekcijfers van de individuele collectiewebsites van de erfgoedorganisaties zijn op dit moment niet bekend.

Erfgoed Brabant maakt deel uit van de *Culture Cloud beweging*, een samenwerkingsverband van diverse Europese erfgoed- en kennisorganisaties (waaronder de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en erfgoedinstellingen uit Zweden,

Noorwegen, Griekenland en Duitsland) die gezamenlijk investeren in kennis en techniek om culturele erfgoed informatie op een innovatieve en duurzame manier voor de toekomst vast te leggen.

3.3 Actielijn 3: Erfgoed in gebiedsontwikkelingsprojecten

Deze actielijn heeft geen indicatoren die in de nulmeting aan bod komen. Er wordt aangesloten bij (de evaluatie van) Mijn Mooi Brabant. In overleg met uitvoerders van MMB worden indicatoren benoemd die voor erfgoed van belang zijn voor het uitvoeringsprogramma. De indicatoren richten zich op de bijdrage aan het leef- en vestigingsklimaat en aan de identiteit. Deze indicatoren worden bij het verstrekken van de subsidie vastgelegd en vervolgens gemonitord.

3.4 Actielijn 4: Erfgoedtoerisme

Het Vrijetijdshuis Brabant heeft, in opdracht van de provincie, een masterplan² opgesteld voor toegankelijk militair erfgoed in Brabant. Dit plan biedt een overzicht van de belangrijkste feiten en ontwikkelingen en reikt vervolgens handvatten aan om toekomstige ontwikkeling in samenhang en met voortvarendheid in gang te kunnen zetten. Het accent ligt daarbij op informatie en overwegingen die bepalend zijn voor de strategie. Het dient tevens als proeve voor de benadering van andere cultuur-historische thema's.

De provincie heeft nog geen besluit genomen over de adviezen uit het masterplan.

Een van de adviezen aan de provincie is om in te zetten op drie provinciebrede thema's rond militair erfgoed (Zuiderwaterlinie, Nieuwe Hollandse Waterlinie en Liberationroute) en op drie kleinere thema's (Eerste Wereldoorlog, Tweede Wereldoorlog, Koude oorlog). Op deze thema's kan de keuze voor de ondersteuning van de brede allianties worden gebaseerd. Vooral de Zuiderwaterlinie is een majeur thema, uniek en onderscheidend voor Brabant. De hoofddoelstelling van de Zuiderwaterlinie is het zichtbaar maken van (een belangrijk onderdeel van) de Brabantse identiteit en mede van daaruit: (inter)nationale profilering van Brabant op de markten van recreatie, toerisme en erfgoed en in het verlengde daarvan op de markt van wonen (vestigingsklimaat).

Het masterplan geeft ook advies over de benadering (systematiek) van andere erfgoedthema's (religieus erfgoed, landgoederen, industrieel erfgoed). Daarom zal ook tenminste één alliantie rond een ander erfgoedthema worden ondersteund.

---

² Kwant, R., *Van Alva tot Bond (James Bond) etc. Masterplan voor toegankelijk militair erfgoed in Brabant*, mei 2013.

3.5 Subsidieregeling Cultureel Erfgoed

In de nulmeting zijn geen data opgenomen over de onderdelen Erfgoed in Context, Restauratie molens en Restauratie her te bestemmen kerken omdat deze regelingen nieuw zijn.

4 Vervolg

In het voorjaar van 2015 wordt het UP Erfgoed geëvalueerd. Deze nulmeting beschrijft daarvoor de uitgangssituatie. Het PON stelt, in opdracht van de provincie, dit najaar een projectplan op voor de evaluatie. In de evaluatie wordt inzichtelijk gemaakt welke acties zijn uitgevoerd en of, en op welke wijze, streefwaarden zijn gerealiseerd. Daarnaast wordt nagegaan op welke wijze de meerwaarde van erfgoed voor de economie kan worden aangetoond, bijvoorbeeld op het gebied van werkgelegenheid en bestedingen in recreatie en toerisme, evenals de meerwaarde voor het leef- en vestigingsklimaat. Verder wordt aansluiting gezocht bij de Uitvoeringsagenda Vrijtijdseconomie en de monitoring van de Grote Erfgoedcomplexen.

In het projectplan wordt ook beschreven welke acties er in de tussenliggende periode nog moeten plaatsvinden. Zo moet bijvoorbeeld, in overleg met de projectleider van Mijn Mooi Brabant, nog bepaald worden welke indicatoren vanuit erfgoed meegenomen worden bij de evaluatie (actielijn 3). Erfgoed Brabant laat, als onderdeel van het project Erfgoed Academie Brabant (actielijn 1), een nulmeting uitvoeren. Voor deze opdracht wordt momenteel een onderzoeksbureau gezocht. De verwachting is dat in december 2013 de resultaten van dit onderzoek bekend zijn. Dan worden de streefwaarden van actielijn 1 verder ingevuld.